

СЮЙЮНЧЛАНЫ АЗАМАТ

КЪОБАНЫ МЫНЧАКЪЛАРЫ

(НАЗМУЛА)

КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС КИТАБ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЧЕРКЕССК—1959

БОРЧУМ.

Бала ананы кѳутулмайды борчундан,
Не игилик да тыйыншлыды хакъына,
Накѳутналмаз кѳала ишлеб берирем,
Кючюм джетсе мени совет халкѳыма.

Сѳз хазнаны тенгизлерин, тауларын
Айландырыб излеб, кѳармаб кѳазама.
Мен халкѳыма не бла джарарем деб,
Ана тилде назму китаб джазама.

Окѳуб кѳрюб, джамагѳатым санага
Бу китабны бир мекямны ташына,
Не бир ишин тындырыргѳа джараса,
Санар эдим насыбымы башына.

Кенг джуртумда хар кюн сайын хорламла,
Мен аланы сыйлы кѳрюб кѳарайма.
Билдирирге кѳлюмдеги кѳуанчны,
Джаш джюрекден быллай джырла джырлайма.

ПАРТИЯ.

Россияны ичинде
Тюзлюк ючюн туугъанса.
Джарлы халкъны юсюнден
Патчахлыкъны къуугъанса.

Уллу Ленин усдазынг,
Урунганланы ёкюлю,
Октябрда сен салдынг
Джангы джашаугъа кёпюрню.

Бизни къралда насыблы,
Тюзлюк джашауну къураса.
Кирсиз таза иннетни
Халкъгъа бериб тураса.

Сени атынг айтылса,
Игиликни сакълайбыз.
Ёсюб джашау, ашау да,
Эркин таукел атлайбыз.

Джуртубузда къарасанг,
Къарты, джашы эм къызы,
Муратыбыз толад деб,
Бары сеннге ыразы.

Кёб совхозла салдырдынг
Къазахстан тюзледе,
Бурун зыраф бош тургъан
Сибир, Восток джерледе.

Бюгюн джашнаб чагъалла
Къол бла салгъан чегетле,

Бир юйюрча, кѳуаныб,
Урунганла, миллетле.

Ленин айтхан джол бла
Сыйлы Ара Комитет,
Кенгеш оноу этилиб,
Алдан-алгѳа бизни элтед.

Сау дуньяда алчыла
Сенден юлгю алалла:
Тыш кѳралланы талайы
Социализм кѳуралла.

Чачылады, оюлад
Энди капитал зор юя.
Ёмюрлюкге джашасын
Ленин кѳурагѳан партия!

1956 дж.

АЛТЫН КЪАЛАДА.

(Кремльде).

Тынгылагѳыз, тенглерим, бу хапаргѳа:
Баргѳан эдим мен Москва шахаргѳа
Кремльни тамашалыгѳын кѳрюрге,
Билимими, оюмуму керирге.

Кѳарт Кремльде тюрлю-тюрлю соборла,
Джер кѳаблада орус патчах обала,
Эм мазаллы тоб бла багѳыр кѳонгурау
Кѳакѳсала, адам болурча сангырау,

Таракѳ тишли, кѳызыл кирпичли кѳала—
Кѳб ёмюрню ол бюгюн сау сагѳаты,

Тёббесинде алтын джулдузла джана,
Джюрек кибик, ура сеир сагъаты.

Муну бары бютеу ашхы-аламат,
Келиб кёрюб, сеирсинед джамагъат.
Андан чыгъыб, биз барабыз бир юйге:
Усдаз Ленинни ишлеген джерине.

Биз кёребиз Ленинни юй болумун,
Биз кёребиз аны олтургъан столун,
(Биргеме кёб миллетледен тенглерим),
Къарай келиб, тохдадыла кёзлерим.

Бизни къралны ал джыллада картында,
Кёк къалам бла Минги-Тауну къатында,
Къарачайлыла деб джазылыб турады!
Джаш джюрегим башха тюрю урады.

Мен'а къуана миллетими атына,
Тамам джуукъ барыб аны къатына,
Кёб къарадым Россияны карта:на:
Ким эс бёлгенд тау тюбюнде халкъыма?

Сансыз къалгъан миллетими сан этиб,
Джангы чыкъгъан Совет къралны карта:на,
Арабин, ким джазгъан болур иш этиб?
Сора ушатдым мен Ленинни хатына...

Джол усдабыз мени эслеб айыртды:
СССР-ни къурагъан кёзюуде,
Миллетлеге оноу этген кюнюнде,
Ленин усдаз автономлукъ берирге,

Кёк къалам бла Минги-Тауну тюбюнде,
Къарачайны белги этиб къойгъанды,

Къарачай деб, къолу бла джазгъанды“.
Аны эшитиб, дженгил болуб санларым,
Кёлюм алай кёлтюрюлдю, учундум.
Разылыгъым тенгиз болуб, чайкъалыб:
„Ма мен къарачайлыма!“—деб, кычырдым.

Тыш къралладан къатымдагъы адамла,
Джыйылдыла, мени таба къаралла:
— Тюз айтаса,—дедим,—мени халкъыма,
Къарачай-Черкес область деб атына,

Автономлукъ берилгенди ол джылда.
Ма джашайбыз эркин Кавказ таулада.
Къурман болайыкъ биз Ленинни оюна,
Алай джазгъан аны чомарт къолуна.

Джол усдабыз созду дагъыда сёзюн:
„Ленин скойгендджер джюзюню хар халкъын“
...Тенгим! алай кёргенди мени кёзюм
Уллу Ленинни кеси джазгъан хатын.

Джюреклеге терен тюшюб сыйлы атынг,
Джашауда тюз тола этген муратынг,
Сени джолунг бла джюрюйд тау халкъым,
Багъалы усдаз, халкъ ёкюлю, Ленин.

Кёб игилик этдинг, Ленин, халкъыма,
Баш болушлукъ бла салдынг кърал картына,
Сыйлы кёрюб биз къаранбыз хатынга,
Багъалы ата, джуукъ кёллю Ленин.

Бизни эслеб, кыйын кюнде джокълагъан,
Бюгюн Къызыл площадьда джукълагъан
Ильични апдан да бек сыйла, халкъым,
Аямагъанд бизни ючюн джанын-къанын.

1956 дж.

МЕН ЛЕНИНИ ОКЪУЙМА.

Джюрек тартыб, бек суйюб,
Хар кюн сайын эс ийиб,
Ленини джазгъанларын
Окъуйма сеирсиниб.
Ленин усдазны окъууу,
Ангы, джолу, оюму
Байракъ болуб аллымда,
Чыракъ болуб джолумда,
Ачхыч болуб джашаугъа,
Бачхыч болуб тик таугъа,
Кёпюр болуб эсима,
Ёкюл болуб ишима,
Джарайдыла кече-кюн.
Мен окъуйма аны ючюн.
Дуньяда олду билгич:
Сыйлы, багъалы Ильич.
Сюйе эсенг билирге
Магъанасын джашауну,
Джазгъанларын Ленини
Сен да окъу, джаш таулу!

1954 дж.

АТА ДЖУРТУМ.

Джандан суйген Ата джуртум,
Хар бир джеринг ёсед, чагъад.
Джокъду сени ачыг-джутунг,
Сенсе берген меннге къанат.

Сени джерингде — Москва,
Сени джерингде — Ленинград,

Сени джерингде Минги-Тау,
Мени ёсдюрген джамагъат.

Сенден джигер, сенден чемер
Халкъы болгъан, таб аллай джер?
Мен туугъан эл, мен ёсген джер,
Алтын джуртум—СССР!

Джанымдан суйген Ата джуртум,
Ленинизмни анасы,
Сенден этед дунья умут,
Урунганланы къаласы.

Берч къолланы бирлешдирген,
Джюреклени илешдирген,
Миллетлени тенглешдирген,
Ата джуртум, тюзню суйген.

Къаи бла кирген джан бла чыгъад,
Алай теренди суймеклик.
Сени болсун толусу бла
Къолумдан келген игилик.

Къара кюнде шынкъарт джанса,
Сынасам да мен от келек,
Сени, Джуртум, джаугъа бермем,
Айырылмай джаи бла тёнгек.

Джарыкъ дуньям, суйгеним,
Туугъан джерим, ёсген джерим,
Мени баурум-джюрегим,
Сенсе, Ата джурт, джан-тёнгегим.

*1956 дж.
Къарачай шахар.*

КАВКАЗ.

Джити, миик таулары,
Ийилиб акъ аулары,
Къолтукъладан киргенлей.
Сынджыр тутуб биргелей,
Анда-мында юзюлюб,
Тюйме-кямар бузлары,
Абезекдеча тизилиб,
Кавказы арнұ кызылары.

— Окъуб, ишлеб, узакъдан
Энди къайтыб келеме.
Мени тууъган Кавказым,
Исси салам береме.
Хапарынгы ашыгъыб
Мен билирге излейме,
Тынгылайым балсытыб,
Айт джашынга, тилейме.

— Окъа бёрклю башларым,
Чырпа чегет къашларым.
Сыйлы мермер ташларым,
Джашил кырдык чачларым,
Эмчек сютюм — кёк Къобан,
Терек, Черек эм Бакъсан...

Кёкте джетеди боюм,
Хазнадан толуд къойпум,
Дангыл тюзле да сыртым, —
Ма буд мени сыфатым.
Байлыгъымы, хазнамы,
Джайлыгъымы, хауамы
Мени сыйлы иеме —
Совет халкъгъа береме.

КЪАБАРТЫНЫ УЛЛУ КЪУАНЧЫНА.

*(Къабартыны кеси разылыгъы бла Россиягъа
къошулгъанына 460 джыл толгъанына).*

Сени уллу шохлугъунга тёртджюз джыл,
Туугъан джуртда джырланады къуанч джыр.
Джарыкъ согъадыла къобуз тиекле,
Айтылалла алгъышла бла тиекле.

Москвагъа келечи ийгенд Минги-Тау...
Уллу Ресей, сениге болсун минг махтау:
Тёрт ёмюрню, аслан кирик, джакъладынг,
Тыш джауладан Къабартыны сакъладынг.

Ана тилде басма бериб, окъутуб,
Кёб болушдунг сен джарыкълыкъ ишинде,
Сени бла халал тенгликни тутуб,
Къарангылыкъ кетди аны юсюнден.

Атха минсе къабартычы — хора атлы,
Башхасы джокъ, кёкде учхан къанатлы.
Къабартычы къыз туйюлмюд узунча,
Ашхы адет, намыс тутхан къаракъаш.

Насыблылла Малкъар бла Къабарты,
Тамам эгиз къарнашлача бирикген.
Къарачайны джашы, къызы эм къарты,
Сизге салам иедиле джюрекден.

Татлы хоншу къабартычы къарнашла,
Шохлугъугъуз орус халкъ бла бек болсун.
Юрсинле туар, джылкъы, кёй къошла,
Мюрзеуёгюз алгъындан да кёб болсун.

Орус халкъды чомарт къолун узатхан,
Тау халкъланы зорлукъладан къутхаргъан,
Чал Кавказда къызыл байракъ орнатхан,
Миллетлени джуукъ этген, шох тутхан.

Бу къуанчны барыбыз да биргелей:
Чечен, Ингуш, Къарачай, Черкес, Тегей...—
Арабызда кърал къуанчха санайбыз,
Сизни бла шохлукъ джырны джырлайбыз.

Къобан сууну джагъасындан Къарачай
Алгъыш этед Къабарты бла Малкъаргъа:
Тамадабыз Россияны къучакълай,
Джан шохлукъну сыйыи кючлю тутаргъа.

Кюнден-кюннге ёсе, чагъа эм джашнай,
Ата джуртда баш саугъаны алырса,
Ленин орден байрагъында джылтырай,
Коммунизмге хорламла бла барырса.

*Июль 1957 дж.
Къарачай шахар.*

КЪАРАЧАЙ.

Октябрны джарыкъ тийген кюнюнден
Сен, Къарачай, толу эркинлик табханса.
Шох юйюрню—совет халкъны ичинде
Россиягъа гитче къарнаш болгъанса.

Окьюу чыгъыб сени ана тилинде,
Туугъан халкъынг къуанч джырла джырлайды.

Шахарында энда узакъ элинде
Шыбыла кюч, джарыкъ болуб, джашнайды.

Чайкъалалла дамлы хансы джайлыкъла,
Кюйюзлеча сыртларына салыб нюр.
Тауларында кѣбдю хазна байлыкъла:
Туч, къоргъашын, кюмиш, багъыр, ташкѣмюр.

Джай кюледе джашнайдыла ѳзепле,
Унутмазла сизни къараб кѣргенле,
Джашил бурма чакъгъан бухар чегетле,
Татлыдыла сизде ѳсген кѣгетле.

Сени хауангы дарманнга санайла,
Гараларынг, шампан кибик, къайнайла,
Къаяладан анга саркъа чат суула,
Шоркъаларынг суу алышмакъ ойнайла.

Эртденнигде кюнден тийген таякъла,
Къар таулагъа алтын бояу салалла.
Сау Союздан сениге келген къонакъла
Курортунда джашлыкъ, саудукъ табалла.

Халкъ бла бирге кенгеш, оноу этелле,
Ленин айтхан осиятла толалла.
Бизни ѳхдем, алгъа ургъан ѳмюрде
Бютеу халкъла тынчлыкъ ючюн къобалла.

Керти джашау бизге бергенд партия,
Джуртубузда чыгъадыла тулпарла.
гс энди сен, терек, бачха чакъгъандай,
Туугъан джуртум, сюйген джуртум, Къарачай!

ЛЕНИНГРАДХА.

Салам сениге, исси салам, Ленинград,
Россияда махтаулыкъга кьурулгъан,
Улуу шахар, юсюнде бард сыйлы ат,
Джигер шахар, кече кюн да урунган.

Октябрны сен джигит табхан анасы,
Сеннге разыд совет халкъым-джамагъат.
Ётлюлени, джигитлени къаласы,
Джюрекlege багъалы джер—Ленинград!

Мени джылытыб сенден чыкъгъан алтын кюн,
Эркиликде тау Кавказда ёсгенме.
Кёлюмдегги билдирирге мен бююн
Ана тилде назму джазыб келгенме.

Мен сюеме сени ишчилеринги,
Белгилиди джер юсюнде кёб ишинг,
Башха юлгюнг болмай къалса да сени,
Джангыз Октябрь сенде туугъаны ючюн.

Къарайма мен сыфатынгдан тоймайын,
Сыйлы шахар, Ленинградым—баурум.
Энди сенде къан уруш чырт болмайын,
Ата джуртха талмай ишле, ёс, урун!

1957 дж.

СОВЕТ СОЮЗНУ БАТЫРЫ БАГЪАТЫРЛАНЫ ХАРУННГА.

Къарачайны къаблап кёллю уланы,
Миниген атынг окъла ётмез къадамад.
Уруб ётдюнг Днепр, Дунай суўланы,
Узакъ джерге элтди узун къазаўат.

Танка полкунг джолгъа чыгъыб тебресе,
Джер тебраниб, кёк кюкюрёб башлаед.
Урушлада джаўгъа тюбёб сермесе,
Эм махдалгъан аскерлерин чачаед.

Не кечеле, къаллай кюнле кетдиле,
Джайла, къышла талай кере ётдюле.
Танкистлеринг джигитликле этдиле,
Кёб эллеге ала эркинлик бердиле.

Партияны башчылыгъы кюч бериб,
Совет аскер халкъыбызны сакълады.
Джуртубузгъа чабхан фашист итлени
Чегибизден кюнбатханнга къысдады.

Кёкюрегинг, илкер кибики, джашнайды
Къырал берген орден, медал саўгъадан.
Совет халкъны бёгек джашы, батыры,
Салам сениге туўгъан Кавказ таўладан.

Сени кибики батырладан юлгю алыб,
Джол ачарла айлансала аллары,
Кюн-кюнден да аслам болуб ёсерле
Совет джуртда тулпарланы санлары.

И С С А.

Къаракётланы Исса 1942 джыл август айда Смоленск областта Подьяльцонька деген элни къатында германиячы фашистле бла урушда джигитлик эм батырлыкъ этиб ёлгенди.

Бу назму Къаракётланы Иссагъ этилгенди.

Ата джургха фашист аякъ басханып
Кёлтюрмеди сени ёхдем джюрегинг.
Джурт сакъларгъа суюеме деб айтханынг,
Къабыл болду кесинг джазгъан тилегинг.
Акъ кюмюшге къарасаут салгъанча,
Таб джарашыб тау кинминг юсюнде,
Джигитлени, тулпарланы ичинде
Сен атландынг тору атны белинде.
Эсибиздед къара джамчынг юсюнде,
Чырайынг эм сабыр къара кёзлеринг,
Тауларынга къол узатыб ол кюнде,
Сени халкъгъа айтхан таукел сёзлеринг:
„Туугъан джуртум, болджал джетди энд
сау къал,
Келир заман, кёрюшенк эсен сау.
Сен да сау къал, эм тамада акъсакъл,
Джанкъылышча къайырылгъан Минги-Тау!..“
Къарачайлы нёгерлеринг биргенге,
Доваторчу атлы аскерге бараса.
Москваны къоруулагъан кёзюуде
Урушлада ал тизгинде боласа.
Джаяу къалгъан тёренг болса урушда.
Къанлы джауну суюню бла сермейсе,
Чалдыу салыб, этиучюнгча тутушда,
Гёджеб кибик, сен быргъайса, силдейсе.
Къурч бёркюнге келиб тие да окъ чартлай,
Илячинча, чабыб алгъа озаса.

Урушладан солургъа деб, чыкъгъанлай,
Батырлагъа сен назмула джазаса.
Эслемейсе: билегингден къан агъад,
Къызыл-ала, отдан эсе ол исси.
Сен этесе тюзлюк ючюн къазауат,
Он бармагъынг джауғъа къаршчы—он киши.
Чыгъыб келед арты болмай, танг аслам,
Бошалмайын фашистлени санлары.
Онджетисин къырдынг кесинг, тау аслан,
Сенден къоркъуб, тыйылдыла аллары.
Джау аскерни мараучусу—ассы ит
Къараб кёрдю солдатланы бегегин,
Ойламадынг кимге атханын ол фашист—
Джабды джырны накъутналмаз ёзегин...
Доваторчу аскерчиле—тенглеринг
Бушуу этиб ахыр салам бердиле,
Джигитлигинг учундуруб кёллерин,
Къанлы джауну мукъут этиб сюрдюле.
Ёмюрлюкге эскадронда атынгы
Буйрукъ болду хар кюн сайын айтыргъа,
„Къызыл джулдуз“ деген орден аталды
Джигитлигинг ючюн сеннге, батыргъа.
...Джамчылары окълабла тешилиб,
Уруш эте, доваторчу джигитле,
Кёб джерлеге къызыл байракъ чанчдыла.
Къурудула бизни чекден фашистле.
Къарачайда эм пахмулу джырчыенг,
Сен сюеенг халкъны кючлю суйгенни,
Джетген кюнде урушда да алчыенг,
Аямадынг къарыуунгдан келгенни.
Ашхыланы, пахмулуданы айырмай,
Алды бизден сени да бу къазауат.
Бир кюнюбюз кетмейд сени сагъынмай,
Халкъгъа къуллаукъ этген джырчы эм солдат.

„Хар къралда этерге“,—деб джазаенг.
Бюгюн керти сен суйгенча болады:
Ишчи халкъгъа тамам уллу базаенг.—
Талай кърал социализм къурады.
Келди заман, кърюшмедик сау эсен,
Алай'а сен сѣзюнге тюз болгъанса:
Джашайды бюгюн туугъан джуртунг, тау ёзен,
Джашауунгу сен халкъынга къойгъанса.
Сен кетсенг да, джигит Исса, атынгы
Орамлагъа, школагъа агайбыз.
Сыйлы кърюб, алдырыб суратынгы,
Китаблада эм музейде сакълайбыз.
Сен джашайса ортабызда саулада,
Туудукъла да унутмазла джырынгы.
Кесинг суйген ёхдем Кавказ таулада
Мермер ташдан биз салырбыз сынынгы.

1957 дж.

БЕЛОЯННИС НИКОС

Грек коммунист Белояннис Никос рахатлыкъ, тюзлюк ючюн кюрешени себебли Вашингтонну буйругъу бла Грецияда ышаннга салынганды.

Газетледен

Ёлюм къагъыт окъуйд тѣре,
Дертден ичи къара кюйюб,
Эс ташламай туруб ёре,
Гокга хансны тутдунг кюлюб.

Ток бла урдула—сен тѣздюнг,
Бюгюлмеди къурчдан санынг.
Джауугъа шыбылача тийди
Къыл кѣпюрге ышаргъанынг.

... Афицлени тубан басды,
Парнас тауда чарс болду.
Мурдар къол муну асды.
Никос дуньядан тас болду.

Эшитиб, титиреди джер юсю,
Мурдар къаум этер джуаб!
Турур халкъда бу тюрсюню
Хаман, гокга хансча джашнаб.

Сарнаб джылама къыл къобуз,
Шош хауада танг ала...
Белояннис — джарыктъ джудуз,
Джарыгад кюле-ышара.

Май 1952 джыл.

Къызыл—Къум.

КЁГЮРЧЮНЛЕ.

Талай элден
Узакъ джердеп
Кёгюрчюнле учхандыла.
Кёрюб кёбню,
Кериб кёкню,
Булутланы ачхандыла.

Келиб бизге,
Таўгъа, тюзге
Рахатланыб къоннгандыла.
Йги умутда
Совет джуртда
Кёл табыб къуаннгандыла.

Кёксюл бетли,
Берекетли—
Тынчлыкъ излеб келгендиле.
Кёб миллетни
Тюз иннетли
Болгъанларын билгендиле

Тынчлыкъ ючюн
Кёб кёгюрчюн
Белгидиле, шагъатдыла.
Джер юсюнде,
Кече-кюн да
Бизге огъурлу кьонакъдыла.

Джамагъатым,
Аманатым:
Сиз быллагъа, кычырмагъыз.
Сау болсунла,
Солусунла,
Кёгюрчюнде, — учурмагъыз.

*Март 1957 дж
Къарачай шахар.*

ТЫНЧЛЫКЪ ЮЧЮН.

Этим — дженим,
Къытай тенгим,
Эмчек къарнаш бизболгъанбыз.
Орус, индус,
Араб, француз —
Тынчлыкъ ючюн саф тургъанбыз.

Къол алышыб,
Къучакълашыб
Тыңчыкъ ючюн биз—тутурукъ.
Къан тѣкмеик,
Джан джекмеик—
Уруниганла—бир джумдурукъ.

Тенгим, ийнан:
Келир заман—
Къан къазауат къайтмасын.
Джуугъубуз,
Туудугъубуз:
Къан нек джауду—деб, айтмасын.

Хайда, алан,
Адам инсан,
Шохлукъ ючюн хаман кюреш.
Халкъынг ючюн
Келсин кючюнг,
Урун, ишле, къарнаш, эгеч.

1956 дж.

АМАНАТ.

Фестивальгъа делегат,
Мен этерик аманат:
Джаш тѣлюге ангылат,
Тыңчыкъ излейд джамагъат.

Сакълар ючюн джауладан
Къазауатдан, къауғъадан
Сени иеме мен, алан,
Миик Кавказ тауладан.

Мени сыйлы келечим,
Къарнашым эм эгечим,
Сау дуньяны бел эсин:
Шохлукъ излейд миллетим.

Саугъам: кесим ёсдюрген
Къолумда кёк кёгюрчюн,
Сениге береме бюгюн,
Учур анда бизни ючюн.

Июль 1957 дж.

ФЕСТИВАЛЬГЪА.

(6-чы Бютеудунья фестивальгъа)

(джыр)

Тюрлю-тюрлю миллетли,
Тенглик тутуу иннетли,
Фестивальны кюнюнде
Тубейбиз джарыкъ бетли.

Туумасакъ да бир шилли,
Тутмасакъ да бир динни,
Билмесек да бир тилни,--
Бир кёллюбюз, джаш тёлю.

Сау дуньядан къонакъла,
Сеир кийген омакъла,
Шохлукъ джырын джырлайла,
Булбул таушлу тамакъла.

Уллу Москва къонакъбайд,
Чомарт, сыйлы, багъалы.

Баласыча инакълайд
Къонакъ болуб баргъанны.

Бизге талпыб келгенле,
Кёлюбюзню билгенле,
Къуанчлыкъда тебсеик,
Рахатлыкъны суйгенле.

Москвада джолукъдукъ,
Танышдыкъ, биз шох болдукъ,
Мындан ары бирлешиб,
Джюрютенк джуукълукъ.

Ант этеик, джаш тёлю,
Рахатлыкъны джакъларгъа.
Фестивальда шохлукъну
Джюрекледен сакъларгъа!

Сени ашхы ишингден
Юлгю алсын хар кърал.
Эсибизден кетмезсе,
Бютеудунья фестиваль.

Къошулурла джёнгерле,
Джангы ашхы нёгерле,
Бирлешиб джаш чемерле,
Шохлукъ ишле ёсерле.

Тынчлыкъ тутсун джер башын,
Шохлукъ чакъсын, джашнасын.
Джаш тёлюню бирикген
Къарнашлыгъы джашасын!

1957 дж. август.

СОЦИАЛИСТ УРУНУУНУ ДЖИГЕРИ КЪОБАНЛАНЫ НУЗУЛА.

Къазахстанда, тебси кибик, дангыл тюз,
Саз топрагъы сусаб болуб джаз, джай, кюз.
Анда битген джангыз сары чыгъана,
Болмай халкъгъа мында хайыр-магъана.

Бу кенг тюзню келиб кёрдю таулу къыз:
„Къоймам,— деди,— муну зыраф, хайырсыз“.
Быллай джерни хорларгъа деб, къаст этди.
Чыгъананы ол сюрдюрюб тас этди.

Ол ишине кёлю бла къадалыб,
Илипин къазыб, талай кере суу салыб,
Толтурургъа джюрегинде бичимин,
Талай кере сынаб кёрдю битимин.

Совхоз мюлкде, эришиуде уруна,
Зыраф ёсген чыгъананы орнуна
Чапырагъы джашил джашнаб, чюгюндюр
Бачха чакъды, дангыл тюзге салыб юр.

Кюн иссиде ёрге этиб дженглерин,
Бирлешдириб звенода тенглерин,
Джер семиртиб, къараб сабан ызына,
Саз топракъдан шекер этди Нузула.

Таулу къызны эки къолу—сары алтын,
Толтургъанды кёлюндеги муратын.
Газетлеге саладыла суратын,
Энди къырал биледи аны атын.

Алтын джулдуз бла Ленинни ордени
Берилгенди Къарачайны кызына.
Джашил тенгиз этдинг сен бош джерлени—
Кёб джылланы джаша, джигер Нузула!

1957 дж.

ЧАЛКЪЫЧЫ ДЖЫЙЫН.

Къылычлача, джити этиб,
Чалкъыланы таблайбыз.
Джыйын болуб биригиб,
Хорламланы къатлайбыз.

Сёз бергенбиз планны
Толтурургъа эки къат,
Учундурад санланы
Эришмеклик—къуш къанат.

Биз джюлюрбюз дуббур, тик.
Эртден, ингир арымай,
Эчки тиши илинник
Бир ёре чёб къалдырмай.

Джашил дарий чулгъаныб,
Къарта-къарта тюшеди.
Бизни алчы джыйыннга
Къызыл байракъ кёчеди.

Урунмагъан—байырмаз,
Бир ишексиз ол хакъды.
Бюгюн джыйгъан кёк бичен,
Тамбла—эт, джау, бышлакъды.

Ёссюн ара мюлкюбюз,
Халкъгъа бирча джарарыкъ.
Марджа джашла, джюрюгюз,
Мал ашны эркин джыяйык.

Тенгизча, кенг кышлыкъны
Дырын этиб бошайбыз.
Биз дуньяда тынчлыкъны
ишибиз бла джакълайбыз.

КЪАРА АЛТЫН.

(Шахтёрлагъа).

Бай болурча туугъан халкъым,
Ачыб джерни джети къатын,
Шахтёр табыб толу хакъын,
Чыгъарады къара алтын.

Мешналаны бургъан чархын,
Биширген хар кимни хантын,
Инджитмеген отун сартын
Ташкёмюрдю—сыйлы затым.

Тохдамайын не джай, не кыш
Ишленеди иш ашыгъыш,
Уруналла орус къатыш
Къарачайлы, черкес, латыш.

Къая тюбю ёзекледен
Иш тындырыб ингир, эртден
Тюбешелле таныш эм тенг,
Ушакъ эте, джарыкъ эм кенг.

Ишчилени бирикдирген
Сыйлы ишди бары суйген,
Орус тилди—бары билген,
Лчыкъ, кесгин сѣлешдирген.

Къуанама: тартыб джырын
Кѣб миллетли шахтѣр джыйын,
Ангылаб бир бири муратын,
Чыгъарады къара алтын.

Эс бѣледи Совет кърал:
Этед саўлукъ сакълар амал,
Шахтѣрлагъа беред кѣб джал,
Алчылагъа орден, медал.

Шахтѣрланы миик сыйын
Кѣлтюреди халкъым:
Белги чертиб август айын,
Байрамлайды хар джыл сайын.

Кел, тенгим, биз чыгъайыкъ,
Къуанчха алгъыш айтайыкъ,
Джылдан-джылгъа ёсе байлыкъ,
Андан да алгъа атлайыкъ!

1957 дж., август.

ТАШЧЫ.

(Ташчыны аузундан).

Мен ташчыма, ташчыма,
Джангылыкъгъа башчыма,
Эришиўде алчыма,
Джалкъаўлагъа къаршчыма.

Къолумда къурч чёгючом,
Салтам, хотам, кюрегим,
Кюнлюк мардам толмаса,
Тынчлыкъ табмайд джюрегим.

Шекер гыртлай уатыб,
Къая ташны джонама,
Шахарда, элде, курортда
Тоханала салама.

Кесим этген юлеге
Мен къуаныб къарайма.
Усдалыкъны барындан
Ташчылыкъны сайлайма.

Джерге урунган ашхыды,
Малда ишлеген—аламат.
Усдалыгъым—ташчыды,
Сукъланыгъыз, джамагъат.

Юйсюз адам—кюнсюздю,
Юй ишлерге барайыкъ.
Джюр биргеме, джаш тёлю,
Биз ишчиле болайыкъ.

1957 дж.

Къарачай шахар.

УСДАЗ.

Мен келгенем сениге джети джылымда.
Айыб этме, айталмасам джырымда:
Халат нйсем бурун кибик тюзетиб,
Базама мен, айтырса деб, юрегиб.

Сен джазгъанига къараб мен да ызындан,
Тетрадни чыкъмай узун сызындан,
Къараб кёрюб, алагъа ушаш салаем,
Харифлени мен да тизиб бараем.

Алай эте юренгенлей къолчугъум
Харифлени синджыр тизе башлады.
Тетрадни къыйсыкъ баргъан джолчугъун
Мен толтура хатым сеннге ушады.

Мени ючюн, кёз сууунгу таусдунг,
Кече кюн да халатымы тюзете.
Унутханма, ненча кере урушдунг
Тюз джорукъгъа, тюз халиге юрете.

Тынгылаем мен бёлмейин сёзюнгю,
Дерс береенг айырмайын кёзюнгю,
Не урмайын, не тюртмейин тёзюмлю,
Кёб билимли, татлы тилли услазым.

Ана тилге, орус тилге юретдинг,
Гитче джолдан уллу джолгъа тюзетдинг,
Сен кючюнгю аямайын кюрешдинг,
Кёб билимли, татлы тилли усдазым.

Илмуланы бачхычына ёрледим,
Андан сукъланч, татлы кёгет кёрмедим.
Сагъыш этдим, тергеб, чегиб ойдадым,
Мен джашаўда кесиме орун сайладым.

Бары ючюн сёзсюз борчлума сеннге,
Кёлюнге мен'а не бла джетеим?
Сени кибик, ашхылыкъны берирге
Мен халкъыма не игилик этеим?

Джюрегиме терен тюшдю хар ишинг,
Игиликге эм тюзлюкге кюрешинг,
Сеннге ушаш болургъа деб, илешиб,
Окъуй-окъуй усдаз болдум мен кесим.

1950 дж.

ПАРОВОЗ.

Дюлдюр атым, зынгырдатыб кишнейсе,
Кюндюз, кече сабыр болмай ишлейсе,
Ёхдем джюрек, къызыу тебиб эм уруб,
Терлеб, тютюн этиб, аягъа учунуб.

Бирден тебиб таб басхан кёб аягъынг,
Болмай сени суюегинг эм саягъынг,
Хар бир санынг таза, асыл къурч болуб,
Сен бараса къанат битиб, къуш болуб,

Ызынгдан да кёб вагонла такъгъанлай,
Бир тыйгъычсыз къурч джоллагъа тизилиб.
Тагъылады къулагъынга байракълай,
Бурун тылпыу билезиклей сюзюлюб.

Уллу сеир кючюнг эмда къарыуунг,
Арыб-талыб тохдамайын барыуунг,
Халкъ джумушха бек мардасыз джаранса,
Бир сагъатха кёб элени санайса.

1948 дж.

АНА ТИЛИМ.

Джаным-тиним,
Ана тилим,
Сенден алдым
Окъуу-билим.

Анам берген,
Атам билген,
Халкъым суйген,
Ана тилим.

Ана тилим—
Тийген кююм.
Сени бла айтсам
Уллуд кѣлюм.

Башха тилге
Юрепирге,
Сен болушдунг
Кѣб билирге.

Амма айтыучу
Белляулары,
Кесим ёсген
Къар таулары

Сюеме мен
Башдан-аякъ,
Айтсанг нарт сѣз,
Таурух, джомакъ.

Бек суйгеним,
Назму халла
Айтылынса
Чам, накъырда.

Ушакъ этсем
Ана тилде,
Къурчум къанад
Керти кѣлде.

Эсен чыкъмаз,
Унутулмаз,
Джаным-тиним,
Ана тилим.

Сеннге барды,
Ана тилим,
Джюрек толу
Сюймеклигим.

1943 дж.

„ЛЕНИННИ ДЖОЛУ БЛА“ ГАЗЕТТЕ.

Хар бир тутхан ишине
Миллетинге болушуб,
Халкъ бла бирге сен ишле,
Кенгеш этиб, сорушуб.

Сени болсун ичингде
Хапар, очерк, фельетон.
Кийиб джюрю юсюнде
Джалкъаулагъа кирпи тон.

Ара мюлкню сен джакъла,
Урунигааны сен сакъла,
Джигерлени сен махта,
Эмиликке сал нохта.

Къурч перонгу билетиб,
Терсни аямай уурса.
Джангылгъанны тюзетиб,
Тюз джоллагъа бурурса.

Шахта, рудник, совхозгъа
Сен хар кюнде барырса.
Джашха, къартха эм къызгъа
Кеси тилинде айтырса.

Сен билдирген хапарла
Юретиб, учундуруб,
Чыгъарла кёб тулпарла
Бу джуртлада урунуб.

Дагъыда мени айтырым:
Кёбдю чирик адетле.
Аланы табыб дарманын,
Кюреш, чырт хатер этме.

Ишчи-элчи къолладан
Хапарчыла тартарса,
Ленинни уллу атын
Сыйы бла тутарса.

Къарачай шахар, 1957 дж.

КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС ПЕДИНСТИТУТХА.

Ачылгъанына.

Туугъан джуртда биз къарайбыз, къуаныб,
Кёк киинген ариу миик таулагъа.
Миллетими эркинликге чыгъарыб,
Бизге сени кърал бергенд саугъагъа.

Къарачайны ортасында орналыб,
Джулдуз кибик сен жарыкълыкъ берирсе.
Илмулада алгъа чыгыб, ёч алыб,
Ишлеринги ёсдююрсе, керирсе.

Сенде окъуб, халкъларыма джараулу,
Баш билимли кѣб усдазла чыгъарла.
Бу сен саллыкъ илму урлукъ бюртюкле
Тау элдеде терек болуб чагъарла.

Къарачай шахар. 1957 дж, сентябрь

КЪАРАЧАЙ СТУДЕНТЛЕГЕ ПИСЬМО.

Фрунзе шахаргъа.

Джюрегимден исси салам береме,
Джаш уланла, миик таулу джерледен.
Тансыкъ болуб турасыз сиз, билеме,
Кенгде, узакъда, туууб ёсген элледен.

Сабий кибик тансыгъымы алалмай,
Мен кесим да къарайма бу джуртлагъа,
Быйыл артыкъ джашнаб чагъад апрель ай,
Джаз келеди нюрюн чача сыртлагъа.

Окъугъуз сиз бирда талмай, эрикмей,
Сизден врачла, инжснерде... чыгъарла.
Сиз окъугъан усдалыкъла, билимле
Ана джуртда халкъыгъызгъа джарарла.

Мени да сизге айтырым-тилерим:
Илмуланы башларына джетигиз,
Къартла айтырча: „Машалла, аперим“,
Къуанырча бютеулей миллетибиз.

Къала ишлеб аны бошха оймагъыз,
Джарым джолда сиз окъууну къоймагъыз.
Усдалыкъла, билим алыб саугъагъа,
Къайытырсыз туугъан джуртха, таулагъа.

Узакъ джерде болгъан къарнаш—эгечле,
Эрикмезча, салам къагъыт джазама.
Чемер болуб, джигер болуб хар ишге
Къуанч эте келирсиз деб базама.

Кёрюшюрбюз, келир дженгил ол замап,
Къучакълашыб къуанч бла сау-саламат.
Хайда, энди сау къалыгъыз. Муну джазгъан
Къарнашыгъыз Суююнч улу Азамат.

ХАЛКЪ ДЖЫРЧЫГЪА.

Сёзюнг—джаўгъа кылыч,
Джаннган тобду, окъду.
Аны тыяр тыйгъыч
Джер юсюнде джокъду.

Киимча ол тозмаз,
Темирча тот болмаз,
Ётер талай ёмюр,
Халкъгъа тёге нюр.

1957 дж.

ЛЮБА.

Орус кыыз

Ала кёзлеринг,
Ашхы сёзлеринг
Мени эсимн бёлдюле;
Бал бетли чачынг,
Ингичге къашынг
Джюрекге аўруу бердиле.

Сени кѣргенли,
Бирге тебсегенли,
Биз урчукъ кибиѣ айланыб,
Кюнѣюм батады,
Тангым атады,
Джюрегим сениге байланыб.

Мен кирпич къыссам,
Не къагъыт джазсам,
Аллымда сени кѣреме.
Мен озуб бара,
Сен менге къараб
Ышарсанг, бир бек сюеме,

Мен сениге къайтдым,
Кѣлюмю айтдым,
Сюймеклигимѣ джашырмай.
Сенсе джан дарман,
Этсенг'а амал,
Кюнлени зыраф ашырмай.

Ай да булутда,
Мен да умутда,
Джуаб сакъладым ашыгъыб.
Чыкъды толгъан ай,
Баѣша сѣз айтмай,
Къызчыкъ баш силкди уялыб.

1948 дж.

ТУУГЪАН ЭЛИМ.

Этим-дженим,
Туугъан элим,
Бююн сениге
Къайтыб келдим.

Салам сеннге,
Ёсген джерим,
Этим-дженим,
Туугъан элим.

Мени ичгеним
Сени сютюнг.
Бек сюеме
Аны ючюн

Джашил чырпы.
Чегетлерин,
Сынджыр битген
Кёгетлерин.

Таныш арбаз...
Терек бачха...
Къагъад аяз
Ташха, агъачха.

Кюнню кёзю
Сыртдан къарайд.
Алтын чачын
Джерге тарайд.

Джылтырайды
Эртденги чыкъ.
Бал ислид
Гокга хансчыкъ.

Сабий къолум
Салгъан сюек
Ёсгенд улуу—
Алма терек.

Къулач кериб,
Ёсенд миик,
Чыммакъ чагъыб
Къурмач кибик.

Аны бели—
Белим тенгли,
Сеирсиндим
Мен эртденли.

...Бир сен тюлсе,
Шохум, ёсен.
Тамам сенлей
Ёсенме мен.

Билим алдым
Эм эс джыйдым.
Аны кибик,
Къатды саным.

Сен бересе
Татлы кёгет,
Менде да бард
Аллай иннет.

Миллетиме
Джарар ючюн,
Урунама
Мен кече, кюн.

Ёсюм берген
Татлы джерим,

Джандан сүйген
Туугъан элим.

Мен жарасам
Халкъ керекге,
Болсам ушаш
Бу терекге,

— | Джарар кѣгет
Берсем халкъгъа,
Санар эдим
Мен насыбха.

Муну барын
Тюз битдирген
Эмда бизни
Бирикдирген

Топрагъынгы
Убба этеим,
Джандан сүйген
Джѣгетейим.

— | Джыйылады
Джуукъ эм тенг,
Башланады
Ушакъ бек кенг.

— | Ойнаб-чабыб
Ёсген джерим,
Этим-дженим,
Туугъан элим.

1956 дж.

КЪАРАЧАЙ ШАХАРЫМА.

Тансыкъ болуб кѣбден бери
Бир да чыдаб тѣзалмай,
Шахарыма мен келеме,
Кенгден къараб, кѣз алмай.

Таракъ тишлей, джити таула
Миик туруб, сюелиб,
Энчи салам мен береме,
Минги-Тауѓа илиб.

Ариу салкъын тереклеринг,
Сыртха, орамѓа джайылыб,
Сени ташлы этеклеринг
Кѣк суула бла кѣайылыб.

Къобан суу бла Теберди
Къучакълашыб ѳтелле,
Толкъунлары джылтыратыб,
Суу мынчакъла бюркелле.

Былай къараб кѣргенимде
Къобанны мынчакъларын,
Бу сууѓа баурланыб,
Келди мени къучакъларым.

Ашыѓыб барыб кѣреме
Биз окъугъан юлени,
Инакълайма, тансыкълайма
Халкъым ишлеген джерлени.

Хайда, джашна, чакъ, сахарым,
Кёк суула бла къайылыб,
Сени башха сахарладан
Бек сюеме айырыб.

1956 дж., июль.

ТАШКЁПЮРДЕ.

Озуб бара, кёб сюелеме
Кёпюрюнгю бойнуна,
Керилиб келген Къобан киреди
Гёзенча тар къойнунга.

Мен кёзюю алалмайма
Кёпюрню тюбю суратдан:
Кюмюш токъмакълача чартлайла
Суу тамчыла узакъдан.

Эмилик Къобанны таушу
Бир чыгъад къобуз сокъгъанча,
Бир кёпюрню тюбюнде,
Улуйду кыш боранча.

Чачылады, къайнайды,
Чачырайды, ойнайды,
Сослан къаяны ёшюнюн
Бир тили бла джалайды.

Сора андан чыкъгъанлай,
Джайылады шош болуб,
Кенг ёзеннге сюзюлед,
Сабыр болуб, шош болуб.

Бир минутну ичине
Юсю сыйдам мияла,
Сеирине къарайдыла,
Кириш тутхан къаяла.

Сеирд: бу къысха кёшорню
Бир джаны шош, бири—боран;
Кёзюм къыймайд кетерге
Муну къоюб былайдан.

1956 дж.

КЪАРА КЁЛ.

Тау джитиден кюн таякъла,
Чача, джыя алтын кюлте,
Тёгюледиле инакълаб,
Сени юсюнгу кюзгю эте.

Терекледен аяз уруб,
Бухар кибик бурма болуб,
Тарайдыла къарта-къарта,
Этеклеринг омакъ хота.

Нарат терекли бойнунгда
Кёб олтурдум мен тынчайыб,
Джюзерча джумушакъ къойнунгда,
Берчи меннге бир къайыкъ.

Къолумдагъы агъач къалакъ
Чокъуракъ сууну джырыб тартад,
Кёлекгесин миик парат
Мени юсюме кенгден атад.

Суу акъгъаны, чапракъ тауш...
Эжиу этеди тегерек,
Джылтырайды къар тау ауш,
Терен солуйду кекюрек.

Мында туруб солугъанла,
Сенге тюшюб джууунганла,
Сеир саулукъ табадыла
Ишчи-элчи уруинганла.

1956 дж., август.

МАХАР.

Чатла, таула
Эм миикле,
Ичлеринде
Тау киикле.

Юслеринде
Чегет эм хаис.
Джолчукълары
Айланч-буйланч.

Отча кызыл
Джилик, наныкъ,
Джилтин тегед
Эртденги чыкъ.

Езенни акъгъан
Суу чачыла,
Чартлайдыла
Акъ тамчыла.

Сууга ийилиб,
Акъбел къайын
Агъарады
Эртден сайын.

Кюрт юзюлген
Къар кёпюрле
Тютюн эте
Эрийдиле.

Чыкъдым ёрлеб
Мен тау башха,
Чёкдюм терлеб
Къанга ташха.

Джаш джюрегим
Тебиб урад:
Кёрмегенем
Быллай сурат:

Къара булут
Джашнаб омакъ,
Чартлаб чыгъад
Андан садакъ.

Ёзешши ичи—
Таякъ джангур,
Джылтырайды
Чегет баур.

Алмагъанем
Юсге джамчы,—
Меннге таммад
Бир да тамчы.

Бир заманда
Джаум тохдаб,
Джанкылыч джол
Тюшдю джашнаб.

Джашил бетин
Наз, нызыны,
Алтын бояу
Артыкъ сызды.

Бир къарачы
Бу суратха —
Джанкылыч сыз
Салгъан чатха.

Чат суулары
Агъа-саркъа,
Къаяладан
Чынгай шоркъа.

Быллай джерни,
Айтчы тююн,
Кѣргенмиди
Сени кѣзюнг?

Ариулугъунгу
Джаш анасы, —
Боркъулдагъан
Бард гарасы.

Сен бѣлениб
Хансха, агъачха.
Джаидет болмаз
Сенден башха.

Келир заман,
Сеир Махар,
Тюшер сеннге
Курорт шахар.

1957 дж., июнь.

ДЖАЗ КЕЛДИ.

Къарны эритди джылы аяз,
Балчыкъ болду джол, арбаз,
Кёкде уруб даурбаз,
Белги берди кенгден джаз.

Къарылгъачла учдула,
Къонакыгъа джол ачдыла,
Биринчи акыгъан тамчыла
Джашил кырдык чачдыла.

1957 дж.

БАШЛАРЫ

Борчум	3
Партия	4
Алтын кыалада	5
Мен Ленини окъуйма	8
Ата джуртум	8
Кавказ	10
Къабартыны уллу къуанчына	11
Къарачай	12
Ленинградха	14
Совет Союзу Батыры Багъатырланы Харуннга	15
Исса	16
Белоянис Никос	18
Кёгюрчюнде	19
Тынчлыкъ ючюн	20
Аманат	21
Фестивалды	22
Социалист Урунууиу Батыры Къобанланы Нуула	24
Чалкъычы джыйын	25
Къара ааты	26
Ташчы	27
Уедаз	28
Паровоз	29
Ана тилим	30
„Ленини джозу бая“	32
Къарачай Черкес партизаны	33
Къарачай студентге поэмни	34
Халкъ джырчыга	35
Люба (орус кызы)	35

Туугъан элим	36
Къарачай шахарына	40
Ташкёнкюрге	41
Къара кёл	42
Махар	43
Джаз келди	46

АЗАМАТ СУЮНЧЕВ.

БУСЫ КУБАНИ.

СТИХИ.

Редактор *К. М. Коркмазов.*

Обложка художника *Н. Г. Крицкого.*

Художественный редактор *М. П. Бертник.*

Технический редактор *Д. Х. Кубанов.*

Корректор *А. Ч. Алиев.*

Слано в набор 12-ХІ-1958 г. Подписано к печати 24/ХІІ-1958 г.
 Формат 70 x 108 ¹/₃₂. Физ. п. л. 3. Усл. п. л. 2,05 Уч-изд. л. 1,79.
 ВГ 07289 Тираж 2000 экз. Заказ № 5229. Цена 90 коп.

Карачаево-Черкесское книжное издательство,
 г. Черкесск, Дом Советов.
 Черкесская типография, г. Черкесск, Комсомольская, 32.